

**OXUCULARA
K TABXANA X DM T S STEM****S.M.RZAYEV****Bakı Dövl t Universiteti
filologiya üzr f ls f doktoru, dosent
Bakı Dövl t Universiteti
knyazaslan@mail.ru**

Açar sözl r: abonement, oxu zalı, oxucu.

Elmi t dqiqt i ind kitabxanalarda oxuculara xidm t i inin m zmunu, m qs di v icra olunma sistemi t hlil edil r k izah olunmu dur. Bununla la- q dar obonement öb sinin v oxu zalının i xüsusiyy ti, oxucu sor ularının öd nilm sind onların qar ılıqlı fa liyy ti rh olunmu dur.

Mütali y ehtiyacı olan h r bir xs öz sor usunun tam öd nilm si üçün kitabxanalara müraci t etm li olur. Kitabxanalar is oxucuların çap m hsulla- rından ictimai istifad sinin, bütövlükd kütl vi mütali sinin t kilatçısıdır. Kitabxanalar öz fondlarında mühafiz etdikl ri çap m hsullarından oxucuların h m kitabxana raitind , h m d kitabxanadan k narda istifad etm l ri üçün h r cür rait yaratma ı özün borc bilir. Kitabxanalar oxuculara xidm tini h m abonement, h m d qira t salonlarının köm yi il h yata keçirirl r. Abone- ment öb sind i l y n kitabxanaçı özünün bilik v t crüb sil f rql nm li, h r bir oxucunun özün m xsus mara ı, mütali sor usu, oxucu keyfiyy ti, psixoloji xüsusiyy ti vardır ki, onlarla i aparmalı olan xs bütün bu c h t- l r hazır olmalıdır.

M lum h qiqt dır ki, abonement v qira t zallarında oxuculara xidm t i i f al v m qs dyönlü xarakter da ıyır. Oxucuların ümumi inki afında, müx- t lif elml r üzr n yax ı kitabların oxucular arasında t bli ind h lledici rol oynayırlar. Kitabxanaya müraci t ed n oxucuların bir qismi abonement öb - sinin, bir qismi is qira t zalının xidm tind n istifad etm li olurlar. El hal da olur ki, oxucu b zi kitabları abonementd n evd oxumaq üçün ala bilir, b - zil ri is yegan nüsx oldu undan, yaxud h min kitab ld -y ni ba qa oxu- cunun istifad sind oldu u üçün ala bilmir. Bel olduqda oxucu h min kitabı qira t salonunda ld edib, yalnız kitabxana raitind istifad etm li olur. Odur ki, h r bir kitabxananın abonement v qira t zalları bir-biri il sıx kild i l m li olurlar.

Abonement kitabxananın müst qil öb si olub, kitabxana fondunda mövcud olan çap m hsullarının, kitabların v qeyri-kitab m hsullarının kitab-

xana divarlarından k nar, y ni ev raitind istifad üçün oxucuların istifad - sin verilm sini t kil edir. Çap m hsullarının oxucuların istifad sin verilm prosesi mü yy n müdd t v mü yy n miqdarda olması rtl ri n z r alınır. Onu da qeyd ed k ki, bütün kütl vi kitabxanaların abonement öb si olur. Kütl vi kitabxanalarda h m fondun m zmunu v h cmi etibaril , h m d oxucunun miqdarına gör abonement öb si sas yer tutur.

Kütl vi kitabxanalardan b hs ed n professor A.A.X l fov yazır: “Respublikamızın bütün regionlarında haliy kitabxana xidm tini h yata keçir n kütl vi kitabxanalar n böyük b k y , z nging fonda v geni oxucu dair si n malikdir. Müasir dövrd respublikamızda on mind n artıq kitabxana vardır ki, bunlardan 4 mind n artı ı universal kütl vi kitabxanalrdır. Bu kitabxanaların fondunda 50 milyona q d r kitab toplanmı dır v onlar 2 milyondan artıq oxucuya xidm t edirl r”. Bu faktlardan aydın olur ki, hazırda yalnız kütl vi kitabxanalarda 4 mind n artıq abonement öb si sosial f aliyy t göst rir, oxucu kontingentinin ks riyy tinin mütali sor ularını öd yir. Abonement öb - sind f aliyy t göst r n kitabxanaçı öyr nm k sah sind kitabxana raitind oxucuların lazımı d biyyatı ara dırmasında köm klik göst rm sind el c d mütali y r hb rlik i ind böyük imkanlara malikdir.

M lumdur ki, kitabxanaların abonement öb l rind n oxucular evd istifad üçün yalnız kitablar v dövri m tbuat n rl ri deyil, h m d kitabxana fondunda mövcud olan audiovizual materiallar da götür bil rl r. Oxucular üçün yaranan bu imkanların müqabilind g r k oxucular da kitabxanadan istifad qaydalarına riay t etm k sah sind m suliyy t hissini d rk etsinl r. Bel ki, kitabxanadan ictimai istifad qaydalarına müvafiq olaraq götürül n h r bir çap m hsulu v ba qa audiovizual materiallar yax ı mühafiz olunmaqla b rab r, h m d mü yy n edilmi vaxtda kitabxanaya qaytarılsın. Çünki ev götürül n h r bir çap m hsulu kitabxanada ba qa oxucular t r find n soru ula bil r.

Kitabxanaların abonement öb l rind n oxuculara xidm t i i bir qayda olaraq f rqli yana ma sasında h yata keçirilir. F rqli yana ma formal xarakter da ımır, sas oxucu qruplarının xüsusiyy tl rini, el c d ayrı-ayrı oxucuların f rdi xüsusiyy tl rini, intellektual imkanını, mütali m d niyy ti s viyy sini n z r almaqla h yata keçirilir. Abonement öb sind oxuculara f rqli xidm t prosesind oxucuların mütali maraqları, mütali sor uları öyr nilir, d biyyat tövsiyy si v oxunmu kitabların q bulu i i gedir, el c d oxucuların mütali sin r hb rlik, m lumat-biblioqrafiya v informasiya i i aparılır.

Hazırda ks r ölk l rd kütl vi v elmi kitabxanalarda müxt lif formalı abonement növl ri t kil edilir. F aliyy t göst r n abonement növl ri ümumi, funksiyalı, sah vi v qrup xidm ti prinsipl rin saslanarq t tbiq edilir. Bu baxımdan kitabxanaların xidm t xüsusiyy tl rind n, imkanlarından asılı olaraq,

xüsusil kitabxananın oxucularının miqdarından və tərkibindən asılı olaraq hansı abonement öblərində istifadə etmək məsləhətə keçirilir.

Kütlü kitabxanalarda ən çox tətbiq edilən abonement növü ümumi abonementdir. Ümumi abonementdə oxuculara kitab verilməyi bir kafedradan həyata keçirilir. Bu rəitdə bir nəfər kitabxanaçı bütün oxuculara xidməti üzər funksiyaları tələyin yetirməli olur. O, həm oxucuları kitabxanaya üzv yazır, oxuculara kitab tövsiyyəsi üzər aparır, yeni oxucuların mütlə sorularının ödəyir, oxucuların fonddan dəbiyyət seçməsinə onlara kömək edir, oxucular tərəfindən götürülməyən dəbiyyətin oxucu formulyarında qeydini aparır, eyni zamanda oxucular tərəfindən qaytarılan kitabları qbul edir.

Ümumi abonement rəitində oxuculara fərqli yanaşma üçün ayrı-ayrı oxucu qruplarına xidmətlə tələq edilən xüsusi vaxt ayrılır. Məsələn, kənd kitabxanalarında məktəbli oxuculara xidmət üçün, məktəb kitabxanalarında iş məktəblilərinə qrupları tələsində konkret oxucu qrupuna xidmət məqsədilə xüsusi vaxt müyyənləndirilir. Beləki, kiçik məktəblilə qrupu saat 10-12 arasında, böyük məktəblilə saat 12-14 arasında, orta məktəblilə - yəniyyət məktəblilə isə 14-16 arasında kitabxanaya müraciət etməli olurlar.

İbtisaf, ümumi abonement hər cür növdən və tiptən olan kitabxanalar üçün münasib sayıla bilər. Beləki, zəngin kitab fonduna və çoxmiqdarlı oxucuya malik olan kitabxanalarda ümumi abonement vasitəsilə oxuculara xidməti inkişaf etdirmək qeyri-mümkündür. Çünki çoxsaylı oxucuların həm kitabxanaya yazılması, onların çoxsaylı sorusunun ödənilməsi, eləcə də oxunmuş kitabların qbul edilməsi abonementdə bir nəfər iştirakının imkanını xaricindədir. Ona görə də bu cür kitabxanalarda bəhlə olaraq funksiyalı abonementdə istifadə olunur.

Funksiyalı abonementdə 2-3 kitabxanaçı iştirak edir. Burada oxuculara xidməti inkişaf etdirməyə məliyyət üzər kitabxanaçılarda arasında bölgü aparmaq tələsində qurulur. Məsələn, kitabxanaçılardan biri yeni oxucuları kitabxanaya üzv yazır. İkinci, oxucu sorularını qbul edir və oxucuya verilən kitabların qeydini aparır. Üçüncüsü, oxucular tərəfindən oxunub qaytarılan kitabları qbul edir. İbtisaf, abonement öblərində bu cür fəaliyyət bölgüsü kitabxanaçılarda məliyyətin sənətlə tələkili üçün mühüm tələ olub, iştirak vaxtından sənətlə istifadə etmələrin imkan verir. Kitabxanaçılarda arasında bu cür funksiyalı bölgüsü heç də daimi xarakter dəimər. Həmin funksiyalar, yeni və zif bölgüsü müyyəni vaxt müddətində sonra dəi bilər.

Böyük kitabxanaların təcrübəsində nəmlə olur ki, funksiyalı abonement bəhlə formalı abonementlə tələq edilə bilər. Məsələn, həhlə böyük kitabxanada qrup abonementi tətbiq edilir. Buradakı qrup abonementlərinde bir kitabxanaçı iştirak edəndə nə tələgillə bilməyi üçün oraya ikinci kitabxanaçı dəlav edilir. öblərdə iştirakın iki kitabxanaçı arasında i

bölgüsü aparılmaqla oxucu sorularını operativ ödəməyə, oxucuların vaxtına qonaq etməyə, elektron oxucu sorularını araşdırmağa, həmişə tövsiyə olunan kitabları barədə söhbət aparmağa vaxt imkanı yaranır. Bununla da qrup abonementi ilə funksiyalı abonementin laqəli təbii bəvərir. Bu isə oxuculara xidmətinin daha da təkmilləşməsinə təkan vermiş olur.

Bir sıra kitabxanalarda xüsusilə uşaqlar, məktəblilər, elektron kitabxanalarında hökmən qrup abonementinin təbii həyata keçirilir. Çünki bu kitabxanalarda konkret oxucu qruplarına xidmət olunur ki, bu da hər bir oxucu qrupu üçün abonementin təkmilləşməsinə rəzi edir. Qrup abonementdə oxuculara kitabxana xidməti daha uşurla aparılır və oxucular bu xidmət növündən razı qalırlar. Qrup abonementdə ilmə kitabxanaçılar üçün daha rahat olur. Çünki qrup abonementdə kitabxanaçılar öz oxucularını daha yaxşı tanıyır. Belə ki, burada kitabxanaçı müntəzəm olaraq eyni oxucuları görür, oxumaq maraqlarına əsaslanan oxumaq sorularla qarşılaşır.

Qrup abonementdə ilmə kitabxanaçı üçün bəqə bir cəhd nədəşmə rəli hesab olunur. Belə ki, konkret bir oxucu qrupu üçün nəzərdə tutulan abonementin kitab fonduna yalnız həmin qrup üçün nəzərdə tutulan kitablarıdır. Beləliklə, kitabxanaçı xidməti ilə laqədar həmin oxucularını, həmişə kitab fondunu yaxşı tanıyır ki, bu da hər oxucuya öz kitabını, hər kitabı öz oxucusuna prinsipin uyğun olaraq qurulan qrup abonementində ilmə kitabxanaçılar üçün həmişə maraqlı olur.

Böyük kitab fonduna və çoxlu oxucu kontingentinə malik olan kitabxanalarda xüsusilə respublika kitabxanalarında abonementin daha bir növündən – sahvi abonementdən istifadə edilir. Sahvi abonement dedikdə ayrı-ayrı konkret elm sahələri üzrə dəbiyyəti fondunda toplayan və kitabxanadan kənardada, həmişə kitabxana fəitində istifadə üçün oxuculara tövsiyə edilən abonement öblərinə nəzərdə tutulur.

Böyük kitab fonduna malik kitabxanada müxtəlif elm sahələri üzrə dəbiyyəyə olan soruların hamısını bir abonement vasitəsilə ödəməyə ciddi çətinliklər yaradır. Bu sahədə oxuculara xidmətini asanlaşdırmaq üçün ayrı-ayrı elm sahələrinə dair dəbiyyəti ksetdirən abonement öblərinin təkmilləşmə ehtiyacı yaranmışdır. Bu cəhd nə böyük kitabxanalarda təbii ünaslıq elmləri üzrə, humanitar elmlər üzrə və texnikaya dair dəbiyyəti üzrə abonementlər təkmilləşdirilir. İbətən, kitabxananın həmişə imkanlarından, həmişə ehtiyacından asılı olaraq sahvi abonementlərin sayını həmişə artırmaq, həmişə azaltmaq olar.

Kitabxanada sahvi abonementin təkmilləşməsi bir çox cəhd nəşmə rəli sayıla bilər. Üstün cəhd nə bir odur ki, bir elm sahəsi üzrə abonementdə ilmə kitabxanaçı həmin elm sahəsi üzrə ixtisaslaşır, fondu yaxşı tanıyır və nəticədə bu elm sahəsi üzrə hər hansı oxucu sorusunu operativ kildə ödəməyə imkanlıdır. Kitabxanaçı həmişə bir elm sahəsi üzrə müntəzəm müntəxəssis

oxucuları t dric n tanıdı ı üçün onların sor usunu öd m kd ç tinlik ç kmir. Sah vi abonementin m lumat aparatı da konkret bir sah üzr d biyyatı ks etdirdiyi üçün oxucuların ondan istifad si kifay t q d r u urlu olur.

H r bir oxucu kitabxana xidm tind n daha geni istifad üçün kitabxananın oxu zalına müraci t etm y üstünlük verir. Oxucuların mütali t l batının tam v dol un öd nilm si, h r bir oxucunun mü yy n mövzu üzr daha çox d biyyata müraci t ed bilm si, el c d mövcud d biyyatdan daha dol un s m r l nm si üçün kitabxananın oxu zalı daha münasib hesab olunur.

Oxu zalı oxucuların kitabxana raitind mütali si il laq dar m ul olması, müxt lif dövri n rl r, kitablar, el c d audiovizual materiallarla s m r li i l y bilm si üçün n z rd tutulan, xüsusi binası v avadanlı ı olan öb dir. Oxu zalının özün m xsus xüsusi köm kçi fondu olur. Oxu zalının köm kçi fondundan mütali üçün ev heç bir material verilmir. Bununla bel oxu zalı oxucu sor ularının öd nilm si v oxuculara kitabxana xidm ti il laq dar abonement öb si il müqayis d böyük üstünlükl r malikdir.

Qeyd etdiyimiz kimi, oxucuların kitabxana xidm tind n s m r li istifa d etm si baxımından abonement öb si il müqayis d qira t salonlarının üstünlüyü böyükdür. H r eyd n vv l nadir nüsx l r, lü tl r, ensklopediyalar, m lumat kitabları v dövri n rl r oxucuların kitabxanadan k nar istifad si üçün abonement öb sind n verilmir. Oxucular qira t salonuna h r cür sor u il müraci t edirl r. Bel ki, müxt lif s viyy li oxucular buraya t drisl , pe mara ı, ictimai f aliyy tl ba lı müxt lif m s l l rin mahiyy tini öyr nm k üçün müvafiq d biyyatı ara dırmaq m qş dil g lirl r. G l n oxucular burada kitabxananın kitab fondunun bütün n r növl rind n, n r tipind n istifad etm k imkanna malik olduqlarını bilirl r. Oxucular ad t n günd lik olaraq dövri m tbuatla tanı olmaq ist yirl r. Kitabxananın aldı ı bütün dövri n rl r m hz qira t salonunda oxucuların istifad sin verilir. Burada n inki günd lik dövri m tbuat, h m d vv lki ill rin bel ayrı-ayrı q zet v jurnal nömr l ri oxucular t r find n istifad oluna bilir.

M lum oldu u kimi, ayrı-ayrı kitabxanalar öz oxucularının mütali sor ularının hamısını öz kitabxanaları hesabına öd y bilmirl r. Y ni öz fondlarında olmayan d biyyatı kitabxanalararası abonement vasit sil ba qa kitabxanalardan müv qq ti istifad üçün götürürl r. Mü yy n müdd t ba qa kitabxanalardan alınmı kitablar, jurnallar, mikrolentl r oxucuların istifad si üçün ev verilmir. Bel materiallardan ancaq kitabxanın qira t salonunda istifad etm k ixtiyarı verilir. Qira t salonlarında m ul olan oxucular m u liyy t prosesind tez-tez kitabxanaçının köm yin ehtiyac duyurlar. H r hansı termini, ifad ni mü yy nl dirm k, h r hansı m lumatı d qıql dirm k, h r hansı m lumat kitablarına, ensklopediyalara, lü tl r baxmaq v s. m s l l rin h llind kitabxanaçının operativ köm yin ehtiyac duyurlar. Qira t salo-

nunda i l y n kitabxanaçı is bel m s l l rd oxuculara böyük m mnuiy-
y tl köm k edir. Bütün bu cür xidm t sah si n tic sind qira t salonlarında
h yata keçiril n mütali prosesi s m r li olmaqla b rab r, h m d oxucular
kitabxanadan daha s m r li istifad etm k anlayı ı qazanır v onların ümumi
mütali m d niyy tl ri yüks lir.

Qira t salonunda m lumat aparatının, xüsusil kataloq v kartoteka sis-
teminin, el c d m lumat d biyyatından ibar t xüsusi fondun mövudlu u
oxucul r üçün mühüm h miyy t k sb edir. Onu da dem k lazımdır ki, bu cür
m lumat xarakterli n rl rin v kataloq-kartoteka sisteminin qira t salonların-
da yaradılması kitabxanaların oxucuların mütali sor ularını tam, dol un v
m qs dyönlü öd y bilm si i ind mühüm rol oynayır. Çünki qira t salonun-
da m ul olark n, oxucular onları maraqlandıran ist nil n m s l bar d ,
ist nil n suala cavab tapmaq bar d , el c d ist nil n mövzuya dair d biy-
yatı harada v nec axtarmaq bar d kitabxanaya müraci t etm li olurlar. Bü-
tün bunlar qira t salonunda mük mm l m lumat aparatının olmasını vacib et-
m kl b rab r, h m d oxucuların r ngar ng suallarına cavab verm kd kitab-
xanaçıdan lazımi hazırlıq v pedaqoji bacrıq t l b olunur. Çünki, müasir rai-
itd z ngin m hsulları ümmanından, el c d konkret kitabxananın kitab fon-
dundan m qs d müvafiq istifad etm k, kitabxana raitind ld edil n çap
m h ullarından maksimum s m r l nm k ks r oxucular üçün mü yy n ç -
tinlikl r tör dir. Bu problemin h llind qira t salonunda i l y n kitabxanaçı-
nın m qs dyönlü pedaqoji f aliyy ti h lledici rol oynaya bilir. Bu baxımdan
qira t salonunda kitabxanaçıya müraci t ed n h r bir oxucunun köm kçisi
olan kitabxanaçı özünün t bdi atçılıq v t rbiy edici f aliyy tini oxucu v
kitabla dialektik v hd td laq l ndirm li olur.

M lum oldu u kimi, qira t salonunda kitabxanaçıya ist r psixiooji ba-
xımdan, ist rs d elmi s viyy v ümumi dünyagörü ü c h td n müxt lif
oxucular müraci t edir. Bu cür müraci t ed nl rin mütali t l batlarını t min
etm k, bu i d onların köm kçisi v istiqam tl ndirici olmaq, bu i i nümün vi
qaydada icra etm k üçün qira t salonunda çalı an kitabxanaçı yüks k intel-
lektual v m d ni s viyy y malik bir xsiyy t olmalıdır. Oxucularla birba a
t masda olan kitabxanaçı geni mütali çi, el c d yaradıcı oxucu tipin m x-
sus olmalıdır. Bu cür oxucu tipinin xüsusiyy l rin malik olmadan oxucunu
münasib d biyyatın mütali sin istiqam tl tl ndirm k t l b etdiyi d biyya-
tın onun sor usuna n d r c d cavab verdiyini mü yy nl dirm k olmaz.

H r bir kitabxana öz oxucularının mütali t l batlarını öd m k üçün
qira t salonlarının köm kçi fondunu t kmill dirm y xüsusi fikir verm lidir.
Ümumiyy tl qira t salonlarında oxucularla i in müv ff qiyy tli h llind
köm kçi fondlar xüsusi rol oynayır. H tta böyük kitabxanalrda bel qira t
salonlarının köm kçi fondlarının hesabına oxuculara ümumi kitab verili inin

böyük bir qismi h yata keçirilir. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının qira t salonlarının köm kçi fondunun hesabına günd lik ümumi oxucu sor ularının üçd iki hiss si öd nil bilir.

İb tt , bu hal oxucuların sor ularının tez, operativ öd nilm sind mühüm rol oynayır ki, bu da oxucuların lazımı od biyyatı uzunmüdd t gözl m l rinin, n tic d s m r li vaxtın itirilm inin qar ısını alır.

Bir c h ti qeyd etm k lazımdır ki, h r bir qira t salonu üçün köm kçi fondun düzgün seçilm si burada oxucularla aparılan f rdi i i asanla dırır, h r bir oxucunun günd lik mütali sor ularının tam v dol un öd nilm si üçün imkan yaradır. H r bir qira t salonunun kom kçi fondu h min qira t salonunun v zif l rin müvafiq olaraq, el c d oxucuların t l bl rin v mütali maraqlarına uy un kild komplektl dirilir.

H r bir kitabxanada f aliyy t göst r n qira t saionunun köm kçi fondu oxucuların günd lik mütali sor ularını operativ, tam v dol un öd m yi el c d sor ulan n aktual d biyyat hesabına öd m yi n z rd tutuldu u üçün bu fonda, sas n yeni n r olunan d biyyat toplanmalıdır. Onu da qeyd ed k ki, müxt lif n r növl rinin, n r tipl rinin istifad olunma müdd ti, y ni ömrü müxt lifdir. M s l n, n r olunan elmi s rl r uzunmüdd t oxucuların mütali sor ularına sabit kild cavab ver bilir. Elmi t f kkürün m hsulu olan h r bir elmi s r uzun bir dövrün elmi anlayı larını ks etdirdiyi üçün uzun müdd t istifad d qalır. Ona gör d qira t salonlarının köm kçi fondunun t rkib hiss l ri olan müxt lif növlü çap m hsullarının saxlanma müdd ti müxt lif olmalıdır.

Qira t salonlarının köm kçi fondunu oxucuların s rb st istifad sin verm k üçün burada açıq r f üsulunu t tbiq etm k vacib sayılır. Ona g r d oxucuların bu fonddan daha s m r li istifad sin nail olmaq üçün qira t salonundakı köm kçi fondun ya bir qismini, ya da tamamil bütövlükd açıq r f üsuluna - s rb st istifad y keçirm k m sl h tdir. Bununla laq dar qeyd etm k lazımdır ki, g r qira t salonundakı köm kçi fondu bütövlükd s rb st istifad y verm y imkan olmazsa, onda heç olmazsa n aktual d biyyatı, oxucuların günd lik daha çox soru duqları kitabları, h mçinin m lumat kitablarını, lü tl ri, ensklopediyaları el c d cari dövrü m tbutatı s rb st istifad y verm k lazımdır.

Universal respublika kitabxanalarında müxt lif oxuculara f rqli xidm ti h yata keçirm k üçün ümumi v ixtisasla dırılmı qira t salonları sistemi t - kil olunur. Çünki oxu salonları müxt lif kategoriyalı oxucuların müxt lif istiqam tli maraqlarına uy un t l batlarını öd m k m qş din xidm t edir.

ixtisasla dırılmı qira t salonları is müt x ssis oxucuların pe sor ularını tam v dol un öd m k, el c d onların kitabxananın fondundan daha s m r li istifad sini t min etm k üçün t kil olunur. Daha böyük kitabxana-

larda qira t salonları ixtisasla dırılmı , el c d xüsusi t yinatlı qaydada t kil edilir. Bel ki, bel qira t salonları: a) elm sah l ri v elml r kompleksi üzr (t bi t ünashlıq üzr qira t salonu, icimai elml r üzr qira t salonu, texniki elml r üzr qira t salonu v s.) b) N rl rin xarakteri, növü v ba qa materiallar üzr (cari dövri n rl r salonu, yeni daxil olan d biyyat, m lumat bibliografiya materialları, mikrofiliml r, not n rl r v s. üzr qira t salonları), c) oxucuların hazırlıq s viyy sin gör (ümumi v elmi qira t salonları. akademikl r üçün qira t salonları, eiml r doktorları v professorlar üçün qira t salonları) t kil edilir.

Respublika kitabxanalarında ixtisasla dırılmı patent-texniki, k nd t - s rrüfatı, not-musiqi d biyyatı öb l ri yanında, el c d dövri n rl r üzr xüsusi qira t salonları yaradılır. Bu baxımdan M.F.Axundov adına Az rbaycan Milli Kitabxanasını xüsusi nümun si kimi göst rm k olar. Bu kitabxanada oxuculara differensial (f rqli) xidm t etm k m qs dil hazırda 13 oxucu zalı f aliyy t göst rir. Elmi i çil r v müt x ssisi r d çiq elml r, texniki, humanitar elml r zallarından lav not-musiqi, xarici d biyyat zalı, dövri m tbuat, mikrofiliml r, nadir kitablar v s. zallarda xidm t edilir. G ncl r , ali, orta ixtisas m kt bl ri t l b l rin is 280 oxucu tutan i qlı ümumi oxu zalında xidm t olunur.

Elmi zallarda aliml r aspirantlara, ali, orta-ixtisas, orta m kt b mü lliml rin , xalq t s rrüfatının bütün sah l rind olan müt x ssisl r xidm t edilir. Sah vi qira t zallarında oxucuların fonddan s m r li istifad si üçün müvafiq rait yaradılmı dır.

Kitabxananın elmi qira t zalında oxucuların mütali sor ularının öd - nilm si il b rab r, münt z m olaraq tarixi v lam t dar günl r v qira t salonlarının köm kçi fondlarına daxii olan yeni d biyyatın t bli in dair müxt lif yani v ifahi küti vi t dbiri r keçirilir. Bu qira t salonlarının h r birind m lumat aparatı yaradılmı dır ki, bu d h r bir qira t salonunun oxucularının köm kçi fondundan yax ı istifad ed bilm sin köm k edir.

Kitabxanalarda konkret oxucu qruplarına xidm t m qs dil yaradılan qira t salonlarına n yax ı nümun u aq kitabxanalarında t kil edil n qira t salonlarıdır. U aq kitabxanalarının qira t salonlarının ba qa kitabxanalardan ciddi kild f rql n n özün m xsus xüsusiyy ti vardır. Bu xüsusiyy tl r böyük u aq kitabxanalarında daha qabarıq kild özünü göst rir. M s l n M.Seyidzad adına Bakı h r M rk zi u aq kitabxanasında u aqların üç ya qrupu üzr xüsusi qira t salonları f aliyy t göst rir. Bel ki, burada m kt b - q d r ya lılar, kiçik m kt bya lılar, h m d orta m kt bya lı u aqlar üçün h m abonement; h m d müst qil qira t salonları yaradılmı dır.

D B İYAT

1. Xəlfov A.A. *Kitabxana ünvanı a giri . D rslük. 2 cild . C. 1-2. B. 2001.- 352 s.*
2. Rzayev S.M. *Kitabxana xidməti. D rslük. B., 2009.- 337 s.*
3. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2008-ci il hesabatı

**SYSTEM OF LIBRARY SERVICE
TO READERS**

S.M.RZAYEV

SUMMARY

Keywords: *subscription, reading-hall, reader.*

The scientific research paper presents the contents of the library service with the readers of this particular work of screened lending and reading room, and mutually connected to provide the reader on demand.

A

.M.

: e , , .
-
-
.